

Utarbeidet av Fagrådet for våtrom

i samarbeid med Norges byggforskningsinstitutt

ARKIVEKSEMPLAR

0 Generelt

01 Innhold

Bladet angir funksjonsmål for sanitærutstyr i våtrom. Hensikten er å gi et grunnlag for planløsning og dimensjonering av våtrom som vil fungere godt for brukerne, uavhengig av funksjonsnivå, alder eller førlighet. Målangivelsene i bladet viser standard utstyr og nødvendig fri golvplass, dvs. betjeningsarealer.

02 Offentlige krav og regler

Den tekniske forskriften til plan- og bygningsloven gir generelle og allmenne funksjonskrav til bygninger, men sier lite om hvordan det skal bygges. Kravene er minimumskrav som skal følges. Dette gjelder krav om tilgjengelige og brukbare toalettrom i publikumsbygg og bygninger med arbeidsplasser, krav til dørbredder i boliger og kravet om at toalettrom i boliger skal kunne gjøres tilgjengelige og brukbare for funksjonshemmede.

Husbanken stiller ingen krav til våtrom i boliger, men gir lånetillegg og i visse tilfeller tilskudd til boliger som har livsløpsstandard. Våtrom i livsløpsboliger må tilfredsstillende en rekke detaljerte plasskrav, som det er redegjort for i dette bladet.

03 Henvisninger

Våtromsnormen:

BVN 20.050 Våtromsnormen og teknisk forskrift til plan- og bygningsloven

BVN 20.100 Funksjonskrav ved planlegging av våtrom

BVN 21.110 Planløsning av våtrom

Norsk Standard:

NS 3930 Sanitærinstallasjoner – Plassering av utstyr

Byggforskserien:

320.405 Toalettanlegg. Dimensjonering og utforming

330.210 Livsløpsboliger

361.215 Sanitærutstyr, hjelpemidler og plassbehov

361.216 Bade-, dusj- og wc-rom i boliger

361.217 Toalettrom i nye boliger

361.219 Vaskerom/grovkjøkken i privatboliger

361.220 Individuell tilpassing av sanitærrom for funksjonshemmede

379.201 WC-rom for rullstolsbrukere. Offentlig tilgjengelige bygninger og arbeidsteder

Andre henvisninger:

Teknisk forskrift til plan- og bygningsloven m/veiledning, kap. X – §10-32

Arbeidsmiljøloven

Husbanken: Krav til livsløpsboliger, «Lån og tilskudd»

1 Brukerkrav og -forventninger

11 Historie

Moderne mennesker stiller store krav til våtrom. Dette kan være uttrykk for en endret livsstil, hvor velvære blir knyttet til personlig hygiene. Før var både bad og toalett så små som mulige, såvel i den sosiale boligbyggingen som i store og luksuriøse eneboliger. I senere år har størrelsen på våtrom i boliger økt jevnt, og eldre våtrom blir ofte bygd om. Der det er mulig blir f.eks. separat bad og toalett ofte slått sammen til ett, større rom. Beboerne synes å verdsette ett rommelig våtrom høyere enn to små.

12 Markedsverdi

Signaler fra boligmarkedet tyder på at rommelige våtrom er et godt salgsargument. En del eiendomsmeglere mener bl.a. at byteiligheter som har gode våtrom, oppnår høyere salgspriser enn sammenliknbare leiligheter med små våtrom.

13 God tilgjengelighet

Hensyn til eldre og funksjonshemmede krever rommeligere våtrom. Mange innser at de kan bli funksjonshemmede for kortere eller lengre tid, og spesielt at førligheten kan bli dårlig når de blir gamle. Flere og flere eldre satser på å bli boende hjemme så lenge de kan. Tilgjengelig og brukbart toalettrom kan da være utslagsgivende for om dette vil bli mulig.

14 Livsløpsboligen

Livsløpsboligen er blitt et innarbeidet begrep, og størrelsen på badet er det de fleste reagerer positivt på når de ser en livsløpsbolig. Den ekstra plassen på badet som følger med livsløpsstandarden, synes å være populær blant brukere i alle aldre.

15 Betjeningsarealer

Betjeningsarealer er den golvplassen som trengs for å bruke utstyret, f.eks. for å komme opp i og ut av et badekar. Tørre og våte soner er de områdene av våtrommet som ikke blir/blir utsatt for direkte vannsprut. Dette behandles i BVN 22.100 Valg av membran og overflatebehandling.

Ved praktisk planlegging kan betjeningsarealene ved forskjellig utstyr overlappe. Behovet for betjeningsarealer varierer med ulike brukerbehov. Derfor viser bladet tre nivåer:

- minstemål
- mål som tilfredsstiller kravene til bad i livsløpsboliger
- våtrom i boliger med høy standard

Minstemålene angir minimum plassbehov. Dersom våtrommet har mindre plass, vil det oppstå problemer når utstyret skal brukes. I praktisk planlegging, spesielt ved nybygging av boliger, bør plassbehovene for livsløpsstandard legges til grunn. Det tredje nivået illustrerer ikke bare høy eller en rommelig standard, men også plassbehov for funksjonshemmede og brukere som trenger personlig hjelp. Disse anbefalingene kan i noen grad også brukes ved planlegging/utforming av våtrom for sterkt funksjonshemmede, men hovedregelen er at disse brukerne selv bør være aktivt med i planleggingen.

22 Dørtype

Døra bør ha karmbredde på minst 9M (890 mm) og være terskelfri, både av hensyn til generell brukbarhet og av hensyn til personer som bruker ganghjelpemidler. Skyvedør kan være et godt alternativ til slagdør, hvis lysåpningen er minst 800 mm. Karmmål 9M/lysåpning 800 mm gir tilstrekkelig fri bredde til at såvel krykkebrukere som brukere av rullatorer, vanlige manuelle rullestoler og små elektriske rullestoler kan komme gjennom. Terskelfri dør gir oftest nødvendig luft til avtrekket i våtrommet.

I tillegg til at døra bør være terskelfri, slik at terskelen ikke hindrer dem som har vondt for å gå, bør det ikke være sprang i golvet ved døra til våtrommet. Dette kan kreve konstruktive forberedelser, se BVN 31.010 Oppbygging av fall på golv.

23 Plassering

Fri sideplass ved dører til våtrom, se fig. 23, skal finnes

- der forskriften krever at rommet skal være tilgjengelig og brukbart for funksjonshemmede
- i boliger som skal ha livsløpsstandard

Fri sideplass bør finnes

- i våtrom som ligger på inngangsplanet i boliger
- Særlige krav til sideplass og annen fri plass kan være aktuelle i boliger for spesielle grupper, f.eks. sterkt funksjonshemmede og personer som er avhengige av hjelp. For disse brukerne må behovene analyseres spesielt, og plasseringen avtales med brukerne. Romforbindelser og dørplassering i forhold til andre rom er beskrevet i BVN 21.110.

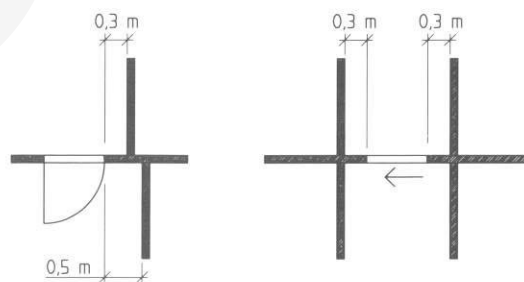

Fig. 23

Nødvendig, minimum sideplass ved dør til våtrom for at personer som bruker ganghjelpemidler, skal kunne åpne og lukke døra uten hjelp

2 Dører

21 Dørslag

Hensyn til sikkerhet tilsier at de fleste vanlige våtrom bør ha utadslående dør. Har rommet flere dører, bør minst én av dem slå ut. Årsaken er at det bør være mulig å åpne døra utenfra selv hvis en person har falt og ligger utstrakt på golvet. Er våtrommet stort og har mye fri golvplasse, kan døra slå inn. Dette er ikke tilfellet i annet enn de største nye boligene med høyest standard.

3 WC

31 Plassbehov

Betjeningsareal trengs foran og på sidene av klosettskålen. Størrelsen på betjeningsarealene varierer for forskjellige brukergrupper.

Figur 31 a viser minstemål. Mindre betjeningsflater enn dette vil fungere dårlig både i vanlig bruk og skape problemer for renholdet.

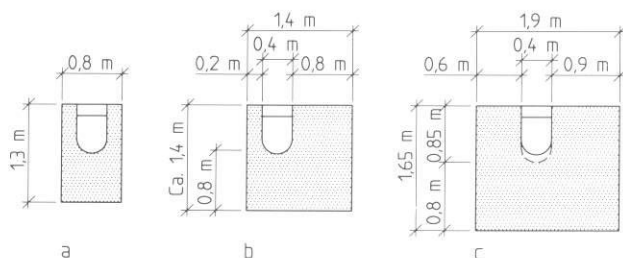

Fig. 31

Plassbehov for klosettskål (stiplet strek for rullestolsbrukere)

a. Minimumsstandard

b. Tilgjengelig toalett/betjeningsflater etter kravene til livsløpsboliger

c. Høy standard/spesialbolig. (I veiledning til forskriftens § 10-32 står det at klosettskålens forkant bør være 0,85 m fra veggen bak.)

Figur 31 b tilfredsstiller krav til fri plass ved klosettskål i livsløpsboliger. Sideplassen ved klosettskålen er dimensjonert for å ivareta bevegelsehemmedes plassbehov, men gir vanlige brukere kjærkommen plass for baderomsinnredning eller plass til en dusj. Våtrom på inngangsplanet i boliger bør være dimensjonert slik at disse kravene er oppfylt. I boliger hvor brukeren har behov for assistanse, må golvplassen ved siden av klosettskålen være minst 100 mm bredere enn vist i fig. 31 b (dvs. 0,9 m).

Figur 31 c viser nødvendige betjeningsflater i rom som skal brukes av personer som er funksjonshemmet og trenger en del hjelp (f.eks. i omsorgsboliger). Baderom i private boliger som skal ha en mer luksuriøs standard enn vanlig, bør minst ha de betjeningsflatene som er vist på figuren. Dersom brukerne har særlige behov, er sterkt funksjonshemmet og/eller bruker større tekniske hjelpemidler, må målene økes. Arealbehovet må da utredes i samråd med brukeren, helst med bistand fra ergoterapeut og ev. andre som yter assistanse.

32 Høyde

Vanlig høyde på setet er 430 mm. Høyt klosett, ca. 500 mm, brukes for bevegelsehemmede. Rullestolsbrukere kan bruke begge typer, men foretrekker at klosettskålen har samme høyde som rullestolen. Veiledningen til forskriften sier at toalettet bør være montert slik at høyden på setet blir 0,46 – 0,50 m over golv.

4 Servant

41 Typer og plassbehov

Servanter fins i en rekke ulike typer og størrelser. For baderom i boliger og toaletter i publikumsbygg bør det settes av (b x d) ca. 600 – 800 mm x 500 – 600 mm pr. servant. Wc-rom kan ha en mindre håndvask. I rom som skal brukes av bevegelsehemmede, monteres servanten ca. 200 mm ut fra

veggen eller det brukes en dyp servant. Plassbehovet, målt ut fra veggen, blir da ca. 750 til 800 mm. Foran servanten bør det være 700 – 800 mm fri golvplass (800 mm for livsløpsstandard), og på sidene ca. 100 mm fri plass.

Veiledningen til forskriften sier at fri høyde under servant må være minst 0,67 m, høyde overkant 0,80 – 0,85 m for vask på toaletter som omfattes av forskriften.

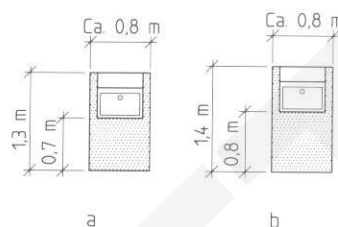

Fig. 41

Plassbehov for servant

a. Minstemål

b. Rom som skal ha livsløpsstandard. Ved spesielle behov må betjeningsarealet vurderes særskilt, i samarbeid med brukeren.

5 Dusj

51 Utførelse

Dusjkabinett frarådes på grunn av dårlig tilgjengelighet for bevegelsehemmede. Dusjnisjer må dimensjoneres noe rommeligere enn vist i fig. 52 a. Golvet i dusjen bør være i plan med golvet ellers i baderommet, eller i en dusjgrube maks. 15 mm dyp.

52 Plassbehov

Minstemål for dusjplass og betjeningsareal er 0,8 m x 1,4 m. For livsløpsstandard må bredden økes til 0,9 m, se fig. 52 b. I boliger med høy standard og for personer som trenger assistanse, kan målene i fig. 52 c legges til grunn. For sterkt funksjonshemmede må målene økes – i noen tilfeller betydelig. Dimensjoneringen bør da utredes i samarbeid med brukeren, ergo- eller fysioterapeut og ev. personer som yter assistanse, og med hjelpemiddelformidler.

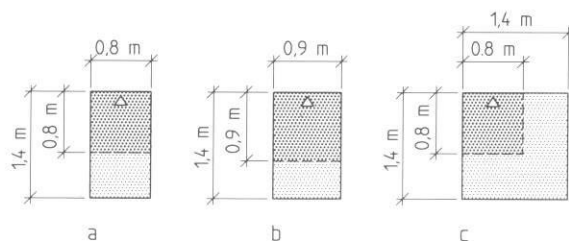

Fig. 52

Plassbehov for dusj

a. Minstemål

b. Minstemål for dusj i baderom som skal ha livsløpsstandard

c. Høy standard/minstemål for dusj for personer som trenger assistanse

6 Badekar

61 Plassbehov

Badekar på 0,7 m x 1,5 m, helst 1,6 m, er vanligst, men både kortere og lengre typer fins på markedet. Bad som skal dimensjoneres for badekar, bør minst ha plass til badekar med lengde 1,5 m. Kortere «sittekar» bør bare benyttes unntaksvis, f.eks. ved ombygginger der eksisterende konstruksjoner begrenser mulighetene.

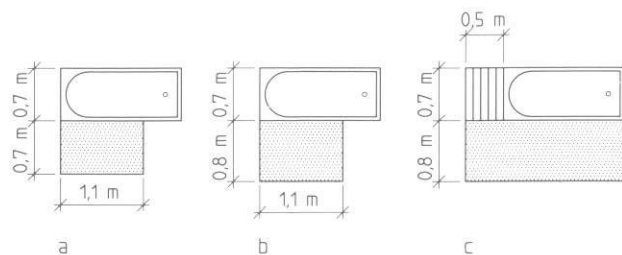

Fig. 61

Plassbehov for badekar

a. Minstemål

b. Plass for badekar og betjeningsflate for våtrom i livsløpsboliger

c. Minstemål for bevegelseshemmede

7 Vaskeplass

Enhver bolig bør ha plass til vask av tøy. I det minste bør baderommet ha plass til en vaskemaskin med målene 0,6 m x 0,6 m, og 0,8 – 1,1 m betjeningsflate foran maskinen, jf. fig. 7 a. En bedre løsning er å planlegge rommet som et kombinert bad/toalett/vaskerom. Det gjør man i en del toetasjes småhus, hvor det egentlige badet ligger i annen etasje, mens inngangsplanet har et vaskerom med toalett. (Rommet blir da løst slik at det kan ominnredes til et baderom som tilfredsstiller kravene til livsløpsboliger, se BVN 21.110)

Vaskeplassen/vaskerommet bør minst utstyres med vaskemaskin, en arbeidsplate og bløtekum. Betjeningsdybde på 1,1 m er et minimum dersom betjeningsflaten begrenses av en vegg eller høye skap. Den minste dimensjonen, 0,8 m, kan brukes når det er lavt utstyr eller innredning på begge sider. Eget

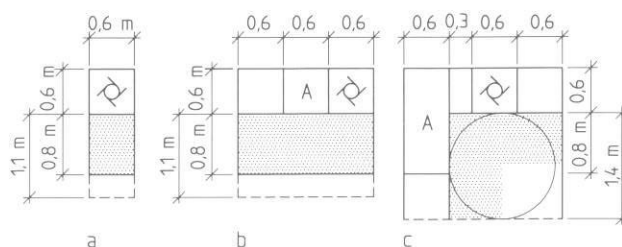

Fig. 7

a. Plassbehov for vaskemaskin

b. Vaskeromsutstyr

c. Minstemål for eget vaskerom i boliger

vaskerom/ev. grovkjøkken i boliger, bør minst dimensjoneres som vist i fig. 7 c. Vaskeplass i kjøkken frarådes.

8 Tilleggsutstyr

Tilleggsutstyr i våtrom omfatter f.eks. knagger for håndklær, holder for klosettpapir, speil og forskjellige skap- og benkeinnredninger. Alt trenger plass på hensiktsmessige steder. Skal rommet brukes av funksjonshemmede og eldre, trengs støttehåndtak og annet ekstraustyr, spesielt ved klosettskålen og i dusjen, og montasjen kan kreve sterkere vegg- og himlingskonstruksjoner enn det som er vanlig. Spesielt trengs håndtak ved badekar, i dusj og ved klosettskål.

Veiledningen til forskriften sier at det i handikaptoaletter, på begge sider av klosettskålen, skal monteres nedfellbare armstøtter med klosettrul'holder, høyde 0,80 m over golv, og at det bør brukes ettreps vippekraner. Videre heter det at det i f.eks. bad/dusj i arbeidsbygning bør monteres støttehåndtak. I dusj må håndtaket monteres 0,9 m – 0,95 m over golv. Eventuelt sluk bør monteres til siden for der man skal stå.

81 Støttehåndtak ved klosettskål

Støttehåndtak er det mest vanlige tilleggsutstyret. Håndtakene kan være festet i golvet ved siden av klosettet og på veggen bak, men det fins også klosett som har avtakbare støttehåndtak montert på selve klosettstolen. Denne typen klosetter er særlig aktuelle i boliger hvor både funksjonshemmede og ikke-funksjonshemmede personer skal bo. For vegg/golvmonterte støttehåndtak må det være spikerslag i veggen og gode festepunkter i golvet. Det er ikke tilstrekkelig å feste støttehåndtakene i veggkledningen. Feste av støttehåndtak innebærer dessuten en fare for lekkasjer, se BVN 30.200 Gjennomføringer i membraner. Det kan være en fordel om holder for klosettpapir kan monteres på ett av støttehåndtakene.

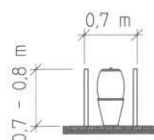

Fig. 81

Plassering av støttehåndtak ved klosettskål

82 Tilleggsutstyr i dusjen

Avhengig av brukerbehov, kan det være aktuelt med forskjellig tilleggsutstyr som støttehåndtak, dusjkrakk eller et sete som er fast montert på vegg eller ev. en fast montert dusjbadestol.